

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
YVES BOT
prezentate la 30 mai 2017¹

Cauza C-165/16

Toufik Lounes
împotriva
Secretary of State for the Home Department

[cerere de decizie preliminară formulată de High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [Înalta Curte de Justiție (Anglia și Țara Galilor), Divizia Queen's Bench (Secția administrativă), Regatul Unit]

„Trimitere preliminară – Cetățenia Uniunii – Articolul 21 TFUE – Directiva 2004/38/CE – Beneficiari – Cetățean al Uniunii care a dobândit cetățenia statului membru gazdă, păstrând totodată cetățenia sa de origine – Efectele dobândirii de către cetățeanul Uniunii a cetățeniei statului membru gazdă asupra beneficiului drepturilor conferite prin Directiva 2004/38 – Dreptul de ședere în acest stat membru al unui membru de familie al acestui cetățean, resortisant al unui stat terț”

I. Introducere

1. Un cetățean al Uniunii care și-a exercitat drepturile la liberă circulație și de ședere în conformitate cu Directiva 2004/38/CE² și care a dobândit ulterior cetățenia statului membru gazdă se mai poate prevala în numele său și/sau în numele soțului său, resortisant al unui stat terț, de drepturile și de libertățile conferite prin directiva menționată, ținând seama de domeniul de aplicare personal al acesteia?
2. Aceasta este în esență problema pe care o ridică prezenta trimitere preliminară.
3. Această problemă se ridică astfel în măsura în care, potrivit articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38, este „destinatar” al drepturilor conferite de aceasta „oric[e] cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, *altul decât cel al cărui resortisant este*, precum și membri[i] familiei sale, [...] care îl însoțesc sau i se alătură”³.
4. Prin urmare, se solicită Curții să se pronunțe cu privire la aspectul dacă, pentru un cetățean al Uniunii, faptul de a obține cetățenia statului membru în care se deplasează și își are reședința în temeiul directivei menționate îl poate priva pe el însuși, precum și pe soțul său, resortisant al unui stat terț, de drepturile pe care le-a dobândit anterior în temeiul acesteia și de care a beneficiat până atunci pe deplin.

1 Limba originală: franceza.

2 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

3 Sublinierea noastră.

5. Aceasta este poziția adoptată în prezenta cauză de Secretary of State for the Home Department (ministrul de interne, Regatul Unit) și susținută de Regatul Unit.

6. Ministrul de interne a respins astfel în litigiul cu domnul Toufik Lounes, cetățean algerian, cererea acestuia de eliberare a unui permis de ședere, pentru motivul că soția sa, cetățean al Uniunii, a dobândit prin naturalizare cetățenia britanică, ceea ce l-ar exclude pe viitor din domeniul de aplicare personal al Directivei 2004/38.

7. Este vorba despre o situație încă inedită în prezent, dar care ține, astfel cum precizează instanța de trimitere, de o cauză pilot în Regatul Unit⁴.

8. Hotărârea care se va pronunța nu va epuiza toate dificultățile pe care le ridică domeniul de aplicare personal al directivei menționate. Aceasta va prezenta o importanță practică, mai întâi, întrucât ipotezele în care cetățenii Uniunii urmăresc să fie naturalizați în statul membru gazdă pot fi frecvente, și, în plus, una teoretică, întrucât această decizie va contribui, în prelungirea jurisprudenței Curții, la edificarea statutului de cetățean al Uniunii.

9. În această privință, Hotărârea din 12 martie 2014, O. și B.⁵, în care Curtea a interpretat domeniul de aplicare personal al directivei menționate, este, în opinia noastră, revelatoare pentru raționamentul pe care aceasta intenționează să îl urmeze într-un litigiu precum cel în discuție și permite, în consecință, să se stabilească un cadru de interpretare util pentru răspunsul care trebuie dat instanței de trimitere în prezenta cauză.

10. În prezentele concluzii, vom expune, așadar, motivele pentru care un cetățean al Uniunii care, ca și doamna Perla Nerea García Ormazábal în prezenta cauză, a dobândit cetățenia statului membru în care s-a deplasat și și-a avut reședința în temeiul Directivei 2004/38 nu mai intră în sfera noțiunii „destinatar” în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, astfel încât aceasta din urmă nu îi este aplicabilă nici lui și nici membrului familiei sale, resortisant al unui stat terț.

11. Vom explica însă că efectul util al drepturilor conferite prin articolul 21 alineatul (1) TFUE impune ca, într-o situație precum cea în discuție, cetățeanului Uniunii care a dobândit cetățenia statului membru în care și-a avut reședința efectiv, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 16 din directiva menționată, și a dezvoltat cu această ocazie o viață de familie cu un resortisant al unei țări terțe nu i se poate aplica un tratament mai puțin favorabil decât cel de care a beneficiat în statul respectiv, în temeiul Directivei 2004/38, înainte de naturalizarea sa, și decât cel care i-ar fi recunoscut în temeiul dreptului Uniunii în cazul în care s-ar deplasa în alt stat membru.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Dispozițiile Tratatului FUE

12. În temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, „[o]rice cetățean al Uniunii are dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de tratate și de dispozițiile adoptate în vederea aplicării acestora”.

⁴ A se vedea punctul 65 din cererea de decizie preliminară.

⁵ Hotărârea din 12 martie 2014, O. și B. (C-456/12, denumită în continuare „Hotărârea O. și B.”, EU:C:2014:135), ale cărei principii au fost amintite în Hotărârea din 10 mai 2017, Chavez-Vilchez și alții (C-133/15, EU:C:2017:354).

2. Directiva 2004/38

13. Articolul 1 din această directivă prevede:

„Prezenta directivă stabilește:

- (a) condițiile de exercitare a dreptului la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre de către cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora;
- (b) dreptul de ședere permanentă pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora;

[...]”

14. Potrivit articolului 2 din directiva menționată:

„În sensul prezentei directive:

1. prin «cetățean al Uniunii» se înțelege orice persoană având cetățenia unui stat membru;
2. prin «membru de familie» se înțelege:
 - (a) soțul;[...]
3. prin «stat membru gazdă» se înțelege statul membru în care se deplasează un cetățean al Uniunii în scopul de a-și exercita dreptul la liberă circulație și ședere.”

15. Articolul 3 din Directiva 2004/38, intitulat „Destinatarii”, prevede la alineatul (1):

„Prezenta directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură.”

16. Articolul 16 din această directivă, intitulat „Regula generală pentru cetățenii Uniunii și pentru membrii familiilor acestora”, prevede:

„(1) Cetățenii Uniunii care și-au avut reședința legală pe teritoriul statului membru gazdă în cursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani dobândesc dreptul de ședere permanentă pe teritoriul acestuia. Acest drept nu face obiectul condițiilor prevăzute la capitolul III.

(2) Alineatul (1) se aplică și în cazul membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru și care și-au avut reședința legală împreună cu cetățeanul Uniunii în statul membru gazdă în cursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani.

[...]”

B. Dreptul Regatului Unit

17. Directiva 2004/38 a fost transpusă în dreptul Regatului Unit prin Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 (2006/1003) [Regulamentul din 2006 privind imigrarea [Spațiul Economic European (SEE)], denumit în continuare „Regulamentul 2006/1003”]. Acest regulament utilizează termenii „resortisant al SEE” în locul termenilor „cetățean al Uniunii”.

18. În versiunea sa inițială, articolul 2 din regulamentul menționat definea noțiunea „resortisant al SEE” ca „un resortisant al unui stat membru al SEE”, precizându-se că Regatul Unit era exclus din domeniul de aplicare al noțiunii „stat al SEE”.

19. În urma a două modificări succesive⁶, articolul 2 din Regulamentul 2006/1003 are în prezent următorul conținut:

„«[R]esortisant al SEE» înseamnă resortisant al unui stat membru al SEE care nu este și cetățean britanic.”

20. Articolele 6, 7, 14 și 15 din acest regulament asigură transpunerea articolelor 2, 7 și 16 din Directiva 2004/38, preluându-le în esență.

III. Situația de fapt și întrebarea preliminară

21. Doamna García Ormazábal, cetățean spaniol, s-a dus în Regatul Unit în cursul lunii septembrie 1996 pentru a-și continua studiile înainte de a fi angajată cu normă întreagă la ambasada Turciei la Londra începând din luna septembrie 2004. La 12 august 2009, aceasta a devenit cetățean britanic prin naturalizare și i s-a eliberat un pașaport britanic, păstrându-și totodată și cetățenia spaniolă.

22. Domnul Lounes, cetățean algerian, a intrat în Regatul Unit la 20 ianuarie 2010 pe baza unei vize turistice valabile timp de șase luni și a rămas apoi în mod ilegal pe teritoriul britanic, depășind această perioadă. Doamna García Ormazábal a început o relație cu domnul Lounes în anul 2013. Doamna García Ormazábal și domnul Lounes s-au căsătorit religios la 1 ianuarie 2014, iar ulterior civil la Londra la 16 mai 2014. De atunci, aceștia locuiesc în Regatul Unit.

23. La 15 aprilie 2014, domnul Lounes a solicitat ministrului de interne emiterea unui permis de ședere în calitate de membru al familiei unui resortisant al SEE, în temeiul Regulamentului 2006/1003, care transpune Directiva 2004/38 în dreptul Regatului Unit.

24. La 14 mai 2014, acestuia i s-a comunicat o înștiințare, precum și o decizie de îndepărtare de pe teritoriul Regatului Unit, pentru motivul că depășise perioada de ședere autorizată în acest stat cu încălcarea controalelor în materie de imigrație.

25. În plus, prin scrisoarea din 22 mai 2014, ministrul de interne l-a informat pe domnul Lounes că i-a fost respinsă cererea de acordare a unui permis de ședere. În această scrisoare se preciza că, în urma modificării articolului 2 din Regulamentul 2006/1003 prin Regulamentele 2012/1547 și 2012/2560, doamna García Ormazábal nu mai era considerată „resortisant al SEE” întrucât aceasta dobândise

⁶ Aceste modificări au fost introduse prin Immigration (European Economic Area) (Amendment) Regulations 2012 (2012/1547) [Regulamentul de modificare din 2012 privind imigrarea (Spațiul Economic European) (2012/1547)], denumit în continuare „Regulamentul 2012/1547”, iar ulterior prin Immigration (European Economic Area) (Amendment) (nr. 2) Regulations 2012 (2012/2560) [Al doilea regulament de modificare din 2012 privind imigrarea (Spațiul Economic European) (2012/2560)], denumit în continuare „Regulamentul 2012/2560”.

cetățenia britanică la 12 august 2009, deși își păstrase și cetățenia spaniolă. Ea nu mai beneficia, așadar, de drepturile conferite de acest prim regulament, precum și de Directiva 2004/38 în Regatul Unit. Prin urmare, domnul Lounes nu avea dreptul la un permis de ședere în calitate de membru al familiei unui resortisant al SEE în temeiul regulamentului menționat.

26. Astfel, reiese din decizia de trimitere că cetățenii britanici care aveau și cetățenia unui alt stat membru al SEE erau considerați înainte resortisanți ai SEE în sensul articolului 2 din Regulamentul 2006/1003 și, prin urmare, puteau beneficia de drepturile conferite de acest regulament. Or, această situație nu s-ar mai regăsi de la intrarea în vigoare a acestei modificări. În consecință, domnul Lounes a formulat o acțiune împotriva deciziei din 22 mai 2014 menționat mai sus în fața instanței de trimitere.

27. Aceasta exprimă îndoieli cu privire la compatibilitatea cu dreptul Uniunii și în special cu articolul 21 TFUE și cu Directiva 2004/38 a articolului 2 din Regulamentul 2006/1003, astfel cum a fost modificat prin Regulamentele 2012/1547 și 2012/2560.

28. În această privință, ea precizează că modificarea respectivă este urmarea Hotărârii din 5 mai 2011, McCarthy⁷, în care Curtea a decis că Directiva 2004/38 nu este aplicabilă unui cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată dreptul de liberă circulație, care a avut întotdeauna reședința într-un stat membru a cărui cetățenie o are și care, pe de altă parte, beneficiază și de cetățenia unui alt stat membru.

29. Or, în speță, nu s-ar contesta că, înainte de a obține cetățenia britanică, doamna García Ormazábal a făcut uz de libertatea sa de circulație și a dobândit un drept de ședere în Regatul Unit în calitate de resortisant spaniol în temeiul Directivei 2004/38.

30. În acest context, instanța de trimitere ridică, prin urmare, problema dacă, după cum susține ministrul de interne, doamna García Ormazábal și membrul familiei sale și-au pierdut beneficiul drepturilor conferite de această directivă în Regatul Unit de la data la care aceasta a fost naturalizată în statul membru respectiv sau dacă, după cum arată domnul Lounes, deși a obținut cetățenia britanică, doamna García Ormazábal trebuie considerată încă „destinatar” în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, astfel încât ea, precum și membrul familiei care o însoțește se pot prevala încă de drepturile garantate de acest text. Instanța de trimitere ridică de asemenea problema dacă răspunsul la această întrebare poate să difere în funcție de aspectul dacă doamna García Ormazábal dispunea de un drept de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni acordat în temeiul articolului 7 din Directiva 2004/38 sau de un drept de ședere permanentă în Regatul Unit, întemeiat pe articolul 16 din directiva menționată.

31. În aceste condiții, High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division (Administrative Court) [Înalta Curte de Justiție (Anglia și Țara Galilor), Divizia Queen’s Bench (Secția administrativă), Regatul Unit] a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În cazul în care o resortisantă spaniolă, cetățean al Uniunii:

- (i) se deplasează în Regatul Unit, exercitându-și dreptul la liberă circulație în temeiul Directivei 2004/38, și
- (ii) locuiește în Regatul Unit, exercitându-și dreptul prevăzut la articolul 7 sau la articolul 16 din aceeași directivă, și

⁷ C-434/09, EU:C:2011:277, punctul 43.

- (iii) dobândește ulterior cetățenia britanică, în plus față de cetățenia spaniolă, având dublă cetățenie, și
- (iv) după mai mulți ani de la dobândirea cetățeniei britanice, se căsătorește cu un resortisant al unei țări terțe cu care locuiește în Regatul Unit,

beneficiază aceasta împreună cu soțul său de dispozițiile directivei menționate, în sensul articolului 3 alineatul (1), în condițiile în care își are reședința în Regatul Unit și are dublă cetățenie, atât spaniolă, cât și britanică?”

IV. Analiză

32. Prin intermediul întrebării preliminare, instanța de trimitere solicită Curții să stabilească dacă un cetățean al Uniunii care, precum doamna García Ormazábal, a dobândit cetățenia unui stat membru în care și-a avut reședința efectivă și permanentă, în temeiul articolului 16 din Directiva 2004/38, intră în sfera noțiunii „destinatar” în sensul articolului 3 alineatul (1) din această directivă, astfel încât soțul său, resortisant al unei țări terțe, poate într-adevăr să aibă un drept de ședere derivat în statul respectiv.

33. Prin urmare, se solicită în esență Curții să se pronunțe asupra aspectului dacă a ridicat problema dacă, în temeiul dispozițiilor dreptului Uniunii, un stat membru are dreptul să refuze dreptul de ședere unui resortisant al unei țări terțe, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, atunci când acesta din urmă, după ce și-a exercitat drepturile de liberă circulație și ședere în conformitate cu Directiva 2004/38, a dobândit cetățenia acestui stat, păstrându-și totodată cetățenia de origine.

34. Înainte de a aborda examinarea acestei întrebări, o observație introductivă este necesară.

35. Astfel, ni se pare important să semnalăm că, contrar a ceea ce pare să sugereze Guvernul Regatului Unit, situația în discuție nu poate fi asimilată unei situații pur interne. Deși doamna García Ormazábal este în prezent un resortisant britanic, recunoașterea unui drept de ședere în favoarea soțului său, resortisant al unei țări terțe, nu intră în sfera exclusivă a dispozițiilor legislației sale naționale.

36. În primul rând, într-o situație precum cea în discuție, legătura cu dreptul Uniunii și în special cu dispozițiile Directivei 2004/38 este evidentă.

37. Astfel, tocmai ca urmare a exercitării drepturilor sale de liberă circulație și de ședere, doamna García Ormazábal a putut beneficia de un drept de ședere permanentă în Regatul Unit și, în temeiul acestui permis de ședere permanentă și legală, eliberat în temeiul articolului 16 din directiva respectivă, a dobândit cetățenia britanică, în conformitate cu legislația statului respectiv⁸.

38. Prin urmare, există o legătură indisociabilă între exercitarea drepturilor pe care directiva menționată le-a conferit doamnei García Ormazábal și dobândirea de către aceasta din urmă a cetățeniei britanice. În consecință, considerăm că Regatul Unit nu poate în prezent să facă abstracție de drepturile pe care ea le-a exercitat în temeiul dreptului derivat al Uniunii pentru simplul motiv că a fost naturalizată în acest stat, după cum nu poate face abstracție nici de faptul că și-a păstrat cetățenia de origine, respectiv cetățenia spaniolă.

39. Este deci evident că situația unui cetățean al Uniunii care, precum doamna García Ormazábal, este plasat, ca urmare a naturalizării sale, într-o situație susceptibilă să conducă la pierderea drepturilor conferite prin Directiva 2004/38 intră, prin natura și prin consecințele sale, sub incidența dreptului Uniunii.

⁸ Acest aspect a fost confirmat de guvernul britanic în observațiile sale scrise.

40. În al doilea rând, trebuie amintit că, deși definirea condițiilor de dobândire și de pierdere a cetățeniei ține într-adevăr, în conformitate cu dreptul internațional, de competența fiecărui stat membru, reiese însă dintr-o jurisprudență constantă că această competență trebuie exercitată cu respectarea dreptului Uniunii⁹. Curtea a statuat astfel, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 2 martie 2010, Rottmann¹⁰, referitoare la o decizie de retragere a naturalizării, că această competență, atunci când se exercită în privința unui cetățean al Uniunii și aduce atingere drepturilor conferite și protejate de ordinea juridică a Uniunii, poate fi supusă unui control jurisdicțional efectuat din perspectiva dreptului Uniunii.

41. În consecință, faptul că o materie este de competența statelor membre nu se opune, într-o situație precum cea în discuție, care intră în mod vădit sub incidența dreptului Uniunii, ca normele naționale în cauză să respecte acest drept.

42. În aceste condiții, trebuie să se examineze în prezent problema pe care o adresează Curții instanța de trimitere.

43. Examinarea acesteia impune mai întâi analizarea aspectului dacă doamna García Ormazábal poate intra în domeniul de aplicare al Directivei 2004/38, în calitate de „destinatar”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, al drepturilor conferite de aceasta.

44. Această analiză introductivă se impune pentru a stabili dacă un resortisant al unui stat terț, precum soțul său – care este într-adevăr, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (a) din directivă, un membru al familiei acesteia –, poate exercita un drept de ședere derivat, întemeiat pe Directiva 2004/38.

45. Astfel, reamintim că dispozițiile acestei directive nu conferă niciun drept autonom resortisanților statelor terțe¹¹. După cum reiese dintr-o jurisprudență constantă, eventualele drepturi conferite resortisanților statelor terțe prin dispozițiile dreptului Uniunii privind cetățenia Uniunii nu sunt drepturi proprii, ci drepturi derivate din exercitarea libertății de circulație de către un cetățean al Uniunii. Astfel, un drept de ședere derivat în favoarea unui resortisant al unui stat terț există, în principiu, numai în cazul în care este necesar pentru exercitarea efectivă de către un cetățean al Uniunii a drepturilor sale de liberă circulație și de ședere în aceasta¹².

46. În cazul în care ar trebui să considerăm că cele două persoane nu intră sau nu mai intră în sfera noțiunii „destinatari” ai drepturilor conferite de directiva menționată, în sensul articolului 3 alineatul (1) din aceasta, ar trebui să se verifice atunci dacă domnul Lounes poate beneficia totuși de un drept de ședere derivat întemeiat direct pe dispozițiile Tratatului FUE cu privire la cetățenia Uniunii.

A. Cu privire la calitatea de „destinatar” a doamnei García Ormazábal în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38

47. Potrivit articolului 3 alineatul (1) din această directivă, este „destinatar” al drepturilor conferite de aceasta „oric[e] cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința *într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este*, precum și membri[i] familiei sale, [...] care îl însoțesc sau i se alătură”¹³.

9 A se vedea Hotărârea din 7 iulie 1992, Micheletti și alții (C-369/90, EU:C:1992:295, punctul 10), Hotărârea din 11 noiembrie 1999, Mesbah (C-179/98, EU:C:1999:549, punctul 29), Hotărârea din 20 februarie 2001, Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106, punctul 19), Hotărârea din 19 octombrie 2004, Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 37), și Hotărârea din 2 martie 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 39).

10 C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 48.

11 A se vedea Hotărârea O. și B., punctul 36 și jurisprudența citată.

12 A se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín (C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 36 și jurisprudența citată).

13 Sublinierea noastră.

48. Această dispoziție transformă astfel cetățenia într-un criteriu prin care se stabilește domeniul de aplicare personal al directivei menționate, astfel încât dobândirea de către doamna García Ormazábal a cetățeniei statului membru gazdă a determinat în mod evident în privința sa o schimbare a regimului juridic. Pe acest temei se sprijină Regatul Unit pentru a demonstra că doamna García Ormazábal, ca urmare a naturalizării sale, nu mai poate intra sub incidența acestei definiții.

49. Deși este evident că doamna García Ormazábal intra în domeniul de aplicare al Directivei 2004/38 atunci când și-a exercitat libertatea de circulație, părăsind Spania, statul său membru de origine, pentru a se muta în cursul lunii septembrie 1996 în Regatul Unit pentru a avea reședința în acest stat, mai întâi în calitate de studentă, ulterior în calitate de salariată la ambasada Turciei¹⁴, împrejurarea că aceasta a dobândit, la 12 august 2009, cetățenia statului membru gazdă, în care locuiește în mod continuu și neîntrerupt din 1996, o exclude în prezent din domeniul de aplicare *ratione personae* al acestei directive.

50. Astfel, deși este adevărat că, potrivit unei jurisprudențe constante, dispozițiile directivei menționate nu trebuie să fie interpretate în mod restrictiv, nu este mai puțin adevărat că modul de redactare a articolului 3 alineatul (1) din aceasta, astfel cum a fost interpretat de Curte, limitează într-adevăr domeniul de aplicare personal al acestuia la cetățenii Uniunii care își au reședința într-un stat membru altul decât cel al cărui resortisanți sunt.

51. A extinde domeniul de aplicare personal al directivei la un cetățean al Uniunii care, ca și doamna García Ormazábal, a dobândit cetățenia statului membru gazdă ar implica deci să se revină asupra însuși modului de redactare a articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38 și asupra unei jurisprudențe ferm stabilite a Curții.

52. Astfel, trebuie să se facă referire la interpretarea reținută de aceasta cu privire la domeniul de aplicare personal al directivei în Hotărârea O. și B., interpretare care, în opinia noastră, este revelatoare pentru raționamentul pe care intenționează să îl urmeze în situații precum cele în discuție și permite orientarea răspunsului la întrebarea adresată de instanța de trimitere.

53. Această cauză privea refuzul autorităților neerlandeze de a acorda domnilor O.¹⁵ și B.¹⁶ un certificat care să dovedească șederea lor legală în Țările de Jos în calitate de membru al familiei unui cetățean al Uniunii, care, după ce și-a exercitat dreptul de liberă circulație în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, s-a întors în statul membru de origine.

54. Instanța de trimitere solicita în special Curții să se pronunțe cu privire la aspectul dacă dispozițiile Directivei 2004/38 și articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretate în acest caz în sensul că se opun ca un stat membru să refuze un asemenea drept de ședere.

14 Prin urmare, situația sa se deosebește de cele avute în vedere în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârea din 5 mai 2011, McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277), și Hotărârea din 8 mai 2013, Ymeraga și alții (C-87/12, EU:C:2013:291), în care cetățenii Uniunii nu își exercitaseră niciodată dreptul de liberă circulație și avuseseră întotdeauna reședința în statul membru a cărui cetățenie o aveau.

15 Domnul O., resortisant nigerian, s-a căsătorit în anul 2006 cu o resortisantă neerlandeză, cu care a locuit în Spania timp de două luni, înainte ca aceasta din urmă să se întoarcă în statul membru de origine, petrecându-și cu regularitate vacanțele în Spania la soțul său până în anul 2010. În luna iulie 2010, domnul O., titular al unui document de ședere valabil până în luna septembrie 2014 în Spania în calitate de membru al familiei unui cetățean al Uniunii, s-a stabilit în Țările de Jos. Cererea pentru eliberarea unui permis de ședere i-a fost respinsă.

16 Domnul B., resortisant marocan, a locuit împreună cu partenera sa, cetățean neerlandez, în Țările de Jos timp de câțiva ani, înainte de a fi declarat indezirabil în luna octombrie 2005. Acesta s-a stabilit atunci în Belgia unde partenera sa i se alătura la fiecare sfârșit de săptămână. În luna aprilie 2007, întrucât i s-a refuzat șederea în Belgia, acesta s-a întors în Maroc, unde s-a căsătorit cu partenera sa. În luna iunie 2009, decizia prin care fusese declarat indezirabil a fost retrasă de către Minister voor Immigratie, Integragie en Asiel (ministrul pentru imigrație, integrare și azil), acesta s-a stabilit în Țările de Jos, însă cererea prin care a solicitat eliberarea unui permis de ședere i-a fost respinsă în luna octombrie 2009.

55. În prelungirea Hotărârii din 7 iulie 1992, Singh¹⁷, și a Hotărârii din 11 decembrie 2007, Eind¹⁸, Curtea a precizat în acest caz condițiile în care resortisanții statelor terțe, membri ai familiei unui cetățean al Uniunii, pot beneficia, în temeiul dreptului Uniunii, de un drept de ședere derivat pentru a locui cu acest cetățean al Uniunii în statul membru a cărui cetățenie o are acesta din urmă.

56. Curtea a respins posibilitatea aplicabilității acestei directive, statuând că un resortisant al unui stat terț, membru de familie al unui cetățean al Uniunii, nu se poate prevala, în temeiul acestei directive, de un drept de ședere derivat în statul membru al cărui resortisant este acest cetățean¹⁹.

57. În acest sens, Curtea s-a întemeiat pe o interpretare literală, sistematică și teleologică a dispozițiilor directivei menționate.

58. Dispozițiile articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38, asemenea modului de redactare a articolului 6, a articolului 7 alineatele (1) și (2) și a articolului 16 alineatele (1) și (2) din aceasta – care reglementează dreptul de ședere al unui cetățean al Uniunii și dreptul de ședere derivat al membrilor familiei acestuia din urmă fie în „alt stat membru”, fie în „statul membru gazdă” – ar confirma într-adevăr că aceste dispoziții reglementează situația juridică a unui cetățean al Uniunii care și-a exercitat dreptul de liberă circulație prin faptul că s-a stabilit în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este²⁰.

59. În plus, finalitatea directivei ar demonstra că aceasta nu se poate aplica în cazul unui cetățean al Uniunii care beneficiază de un drept de ședere necondiționat ca urmare a faptului că are reședința în statul membru al cărui cetățean este.

60. Astfel, după cum reiese din dispozițiile articolului 1 litera (a) din directiva menționată, aceasta ar avea ca obiect doar stabilirea condițiilor de exercitare a dreptului la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre²¹. Or, în condițiile în care, în temeiul unui principiu de drept internațional, propriii resortisanți beneficiază de un drept de ședere necondiționată în statul lor în temeiul dreptului național – acesta din urmă neputându-le refuza dreptul de a avea acces pe teritoriul său și de a avea reședința pe teritoriul respectiv²² –, Curtea a considerat, în consecință, că „Directiva 2004/38 are vocația de a reglementa numai condițiile de intrare și de ședere a unui cetățean al Uniunii în alte state membre decât cel al cărui resortisant este”²³.

61. Astfel, deși dobândirea cetățeniei statului membru gazdă se înscrie, în opinia noastră, în prelungirea integrării cetățeanului Uniunii în acest stat pe care o are în vedere directiva respectivă, se impune însă constatarea că, ținând seama de domeniul de aplicare personal al directivei menționate, această modificare a stării civile exclude *ipso facto* respectivul cetățean al Uniunii de la beneficiul drepturilor conferite de directivă.

62. Deși acest aspect poate părea paradoxal, nu este mai puțin adevărat că extinderea domeniului de aplicare personal al directivei menționate la un cetățean al Uniunii care, ca și doamna García Ormazábal, a dobândit cetățenia statului membru gazdă ar implica să se revină asupra dispozițiilor articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38 și asupra unei jurisprudențe ferm stabilite a Curții.

17 C-370/90, EU:C:1992:296.

18 C-291/05, EU:C:2007:771.

19 Punctele 37-43 din Hotărârea O. și B.

20 Punctul 40 din Hotărârea O. și B.

21 Punctul 41 din Hotărârea O. și B.

22 A se vedea Hotărârea din 11 decembrie 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, punctul 31), precum și Hotărârea din 5 mai 2011, McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, punctele 29 și 34).

23 Punctul 42 din Hotărârea O. și B., sublinierea noastră.

63. Trebuie să se admită astfel că, în pofida legăturii evidente existente între exercitarea drepturilor pe care directiva menționată le-a conferit doamnei García Ormazábal și dobândirea de către aceasta a cetățeniei britanice, situația sa juridică a fost modificată în profunzime ca urmare a naturalizării sale atât în raport cu dreptul Uniunii, cât și cu dreptul național.

64. În măsura în care doamna García Ormazábal nu mai intră în sfera noțiunii „destinatar” în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, nici soțul său nu mai intră în sfera acestei noțiuni, dat fiind că, după cum am arătat²⁴, drepturile conferite de această directivă membrilor de familie ai unui beneficiar nu sunt drepturi proprii, ci doar drepturi derivate din cele de care beneficiază cetățeanul Uniunii.

65. Având în vedere aceste elemente, un cetățean al Uniunii care a dobândit cetățenia statului membru în care și-a avut reședința, în mod efectiv și permanent, în temeiul articolului 16 din Directiva 2004/38 nu intră în sfera noțiunii „destinatar” în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, astfel încât aceasta din urmă nu îi este aplicabilă nici lui și nici membrilor familiei sale.

66. Aceasta înseamnă că un resortisant al unui stat terț care se află într-o situație precum cea a domnului Lounes nu poate beneficia, chiar în temeiul dispozițiilor Directivei 2004/38, de un drept de ședere derivat în statul membru al cărui cetățean este în prezent soția sa, și anume, în speță, Regatul Unit.

67. Aceasta nu implică totuși că cetățeanul este lipsit de posibilitatea de a obține un drept de ședere derivat în temeiul dispozițiilor tratatului și în special ale articolului 21 alineatul (1) TFUE.

B. Cu privire la existența unui drept de ședere derivat întemeiat pe dispozițiile articolului 21 alineatul (1) TFUE

68. Amintim că, potrivit articolului 21 alineatul (1) TFUE și sub rezerva dispozițiilor adoptate în vederea aplicării sale, statele membre trebuie să permită cetățenilor Uniunii care nu sunt resortisanți ai acestora să circule și să locuiască pe teritoriul lor împreună cu soțul sau cu soția și eventual cu alți membri de familie care nu sunt cetățeni ai Uniunii.

69. Această dispoziție trebuie interpretată într-o manieră extrem de dinamică de către Curte în situații în care, ca urmare a întoarcerii cetățeanului Uniunii în statul membru de origine, Directiva 2004/38 încetează să i se mai aplice, astfel încât nici el și nici membrii familiei sale nu mai pot solicita să beneficieze de drepturile conferite de această directivă.

70. Pentru a garanta efectul util al articolului 21 alineatul (1) TFUE în asemenea situații, Curtea aplică prin analogie dispozițiile Directivei 2004/38.

71. În Hotărârea O. și B., Curtea stabilește principiul unui drept la întoarcerea cetățeanului Uniunii în statul membru de origine ale cărui condiții, în ceea ce privește acordarea în acest stat a unui drept de ședere derivat resortisantului statului terț, membru al familiei sale, nu pot fi mai stricte decât cele prevăzute de această directivă.

72. Prin urmare, șederea efectivă în statul membru gazdă a cetățeanului Uniunii și a membrului familiei sale, resortisant al unui stat terț, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la alineatele (1) și, respectiv, (2) ale articolului 7 sau la articolul 16 din directiva menționată, este cea care dă naștere, la întoarcerea acestui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, unui drept de ședere derivat, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, în favoarea resortisantului unui stat terț cu care cetățeanul menționat a dus o viață de familie în statul membru gazdă. Curtea

²⁴ A se vedea punctul 45 din prezentele concluzii.

urmărește să evite orice formă de obstacol de natură să restrângă dreptul fundamental la liberă circulație garantat de dreptul Uniunii, garantând faptul că condițiile de acordare a acestui drept de ședere în statul membru de origine al cetățeanului Uniunii nu sunt mai stricte decât cele prevăzute de Directiva 2004/38 pentru acordarea unui asemenea drept de ședere derivat unui resortisant al unui stat membru, membru de familie al unui cetățean al Uniunii care și-a exercitat dreptul de liberă circulație prin stabilirea într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este.

73. Curtea s-a întemeiat în cauză pe principiile pe care le-a reținut anterior în Hotărârea din 7 iulie 1992, Singh²⁵, și în Hotărârea din 11 decembrie 2007, Eind²⁶.

74. Aceste două cauze priveau cetățeni ai Uniunii care, după ce și-au exercitat drepturile de liberă circulație și de ședere pe teritoriul Uniunii, s-au întors în statul membru de origine pentru a își stabili reședința pe teritoriul acestuia.

75. Chiar dacă Directiva 2004/38 nu era aplicabilă, Curtea a decis că, atunci când cetățeanul Uniunii a făcut uz de libertatea sa de circulație și se întoarce în statul membru al cărui resortisant este, soțul său, resortisant al unei țări terțe, trebuie să beneficieze de un drept de ședere derivat în acest din urmă stat, în condiții „cel puțin echivalente cu cele de care poate dispune, în temeiul tratatului sau al dreptului derivat, pe teritoriul unui alt stat membru”²⁷. Acesta trebuie să dispună astfel cel puțin de aceleași drepturi de intrare și de ședere ca și cele pe care i le-ar recunoaște dreptul Uniunii în cazul în care cetățeanul în cauză ar alege să intre și să își stabilească reședința în alt stat membru.

76. Aceste două hotărâri arată în esență că, atunci când un cetățean al Uniunii, după ce s-a deplasat și și-a avut reședința în alt stat membru, se întoarce în statul membru al cărui resortisant este, acesta din urmă nu poate acorda propriului resortisant și membrilor familiei care îl însoțesc sau i se alătură un tratament mai puțin favorabil decât cel care le era aplicabil în statul membru gazdă.

77. *Ratio decidendi* a acestei soluții se referea la constatarea potrivit căreia, dacă acest resortisant al unui stat terț nu ar dispune de un asemenea drept, lucrătorul, cetățean al Uniunii, ar putea fi descurajat să părăsească statul membru al cărui resortisant este pentru a exercita o activitate salariată pe teritoriul altui stat membru din cauza lipsei certitudinii, pentru acest lucrător, că poate continua, după întoarcerea în statul membru de origine, o viață de familie eventual începută, ca efect al unei căsătorii sau al unei reîntregiri a familiei, în statul membru gazdă²⁸. Se consacra astfel ideea că poate exista în asemenea circumstanțe o formă de obstacol în calea ieșirii din statul membru de origine.

78. În Hotărârea O. și B., Curtea transpune *mutatis mutandis* această analiză²⁹. Pentru a evita o astfel de formă de obstacol, de natură să restrângă dreptul fundamental la liberă circulație garantat de dreptul Uniunii, Curtea stabilește astfel principiul unui drept de întoarcere în statul membru de origine ale cărui condiții, în ceea ce privește acordarea în statul respectiv, a unui drept de ședere derivat resortisantului statului terț, membru de familie al unui cetățean al Uniunii, nu pot fi mai stricte decât cele prevăzute de Directiva 2004/38.

79. Soluția reținută de Curte în Hotărârea O. și B., în condițiile în care are în vedere o aplicare prin analogie a dispozițiilor Directivei 2004/38 în cazul întoarcerii unui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, ni se pare transpozabilă în prezenta cauză.

80. Desigur, această cauză prezintă diferențe factuale față de cea cu care suntem sesizați.

²⁵ C-370/90, EU:C:1992:296.

²⁶ C-291/05, EU:C:2007:771.

²⁷ Hotărârea din 7 iulie 1992, Singh (C-370/90, EU:C:1992:296, punctele 19 și 21).

²⁸ A se vedea Hotărârea din 11 decembrie 2007, Eind (C-291/05, EU:C:2007:771, punctele 35 și 36).

²⁹ Punctul 46 din Hotărârea O. și B.

81. În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea O. și B., cetățeanul Uniunii a părăsit astfel statul membru gazdă pentru a se întoarce în statul membru de origine.

82. Într-o situație precum cea în discuție, este adevărat că doamna García Ormazábal nu a părăsit statul membru gazdă, întrucât locuiește acolo și a ales să dobândească cetățenia acestui stat. Prin urmare, nu a existat nicio deplasare fizică.

83. Și totuși, ni se pare că aceste două cauze sunt apropiate în condițiile în care, alegând să fie naturalizată în statul membru gazdă, doamna García Ormazábal și-a exprimat intenția de a locui în acest din urmă stat în același mod în care ar fi determinată să locuiască în statul membru de origine, stabilind legături durabile și solide cu statul membru gazdă și integrându-se în mod durabil în acesta. În consecință, considerăm că poate fi întocmită o paralelă între raționamentul pe care l-a expus Curtea în Hotărârea O. și B. și cel pe care trebuie să îl adopte în prezentul litigiu.

84. Într-o situație precum cea în discuție, considerăm, pe de altă parte, că o transpunere prin analogie a dispozițiilor Directivei 2004/38 se impune cu atât mai mult cu cât există, astfel cum am văzut, o legătură indisociabilă între exercitarea drepturilor pe care această directivă le-a conferit doamnei García Ormazábal atunci când s-a deplasat și și-a avut reședința în Regatul Unit și dobândirea de către aceasta a cetățeniei britanice. Reamintim că, în temeiul permisului de ședere permanent conferit prin articolul 16 din directiva menționată, ea a dobândit, în conformitate cu legislația națională aplicabilă, cetățenia britanică.

85. Prin urmare, doamna García Ormazábal a „împins la limită” logica integrării sale în statul membru gazdă, solicitând naturalizarea, în conformitate cu obiectivul prevăzut de legiuitorul Uniunii nu numai la articolul 21 alineatul (1) TFUE, ci și în cadrul Directivei 2004/38, considerentul (18) al acesteia urmărind să transforme permisul de ședere permanentă într-un „mijloc autentic de integrare” pentru persoana în cauză în societatea statului membru gazdă³⁰. Șederea sa, care a avut loc în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 16 din această directivă, demonstrează în mod vădit caracterul efectiv al acesteia și este legată de dezvoltarea și consolidarea vieții sale de familie în acest stat membru³¹.

86. A o lipsi pe viitor de drepturile de care ea a beneficiat până în prezent în privința șederii membrilor familiei sale pentru că a urmărit, prin naturalizare, o integrare mai completă în statul membru gazdă, ar anula efectul util al drepturilor conferite acesteia prin articolul 21 alineatul (1) TFUE.

87. O asemenea soluție ar fi, în opinia noastră, illogică și plină de contradicții.

88. Astfel, integrarea mai profundă pe care doamna García Ormazábal a urmărit-o în statul membru gazdă prin naturalizare ar conduce în cele din urmă la lipsirea acesteia de drepturile care i-au fost recunoscute de dreptul Uniunii în privința soțului său, ceea ce ar risca în mod evident să afecteze continuarea vieții sale de familie în acest stat și, prin urmare, în cele din urmă, integrarea pe care a urmărit-o. Ceea ce s-ar da cu o mână s-ar lua, așadar, cu cealaltă.

89. Pentru a continua viața de familie pe care a început-o, aceasta ar fi nevoită, în acest caz, să părăsească teritoriul statului respectiv, deplasându-se în alt stat membru pentru a putea avea din nou drepturile conferite de Directiva 2004/38 și în special posibilitatea de a locui împreună cu soțul său.

³⁰ Nu împărtășim, așadar, opinia emisă de guvernul britanic în ședință, potrivit căruia Directiva 2004/38 nu are ca obiectiv să asigure integrarea acestor beneficiari.

³¹ A se vedea în această privință raționamentul Curții în Hotărârea O. și B. (punctele 53-56) referitor la permisul de ședere acordat în temeiul articolului 7 din directiva menționată.

90. În consecință, în asemenea condiții, considerăm că efectul util al drepturilor conferite de articolul 21 alineatul (1) TFUE impune ca un cetățean al Uniunii, precum doamna García Ormazábal, care a dobândit cetățenia statului membru gazdă consecutiv și ca urmare a unei șederi care a avut loc în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 16 din această directivă, să își poată continua viața de familie pe care a dus-o până atunci în acest stat împreună cu soțul său, resortisant al unui stat terț. Tratatamentul de care beneficiază doamna García Ormazábal nu trebuie să fie mai puțin favorabil decât cel care i-a fost rezervat în cadrul directivei menționate înaintea naturalizării și decât cel care i-ar fi recunoscut de dreptul Uniunii în cazul în care s-ar deplasa în cele din urmă în alt stat membru.

91. Având în vedere aceste elemente, considerăm, în consecință, că articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că, într-o situație precum cea în discuție, în care un cetățean al Uniunii a dobândit cetățenia statului membru în care și-a avut reședința în mod efectiv, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 16 din Directiva 2004/38 și a dezvoltat, cu această ocazie, o viață de familie alături de un resortisant al unui stat terț, condițiile de acordare a unui drept de ședere derivat acestuia din urmă, în statul respectiv, nu ar trebui, în principiu, să fie mai stricte decât cele prevăzute de această directivă pentru acordarea unui drept de ședere derivat unui resortisant al unui stat terț, membru de familie al unui cetățean al Uniunii, care și-a exercitat dreptul de liberă circulație prin stabilirea într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este.

92. În condițiile în care un drept de ședere derivat nu poate, în opinia noastră, să fie refuzat domnului Lounes în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, considerăm că nu este necesar să se examineze aspectul dacă un cetățean al Uniunii precum doamna García Ormazábal ar putea să se întemeieze în această privință pe dispozițiile articolului 20 TFUE, efectul util al cetățeniei Uniunii de care beneficiază aceasta din urmă fiind, în opinia noastră, garantat.

V. Concluzie

93. În lumina considerațiilor de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebarea adresată de High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [Înalta Curte de Justiție (Anglia și Țara Galilor), Divizia Queen's Bench (Secția administrativă), Regatul Unit] după cum urmează:

- „1) Un cetățean al Uniunii care a dobândit cetățenia statului membru în care și-a avut reședința, în mod efectiv și permanent, în temeiul articolului 16 din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE, nu intră în sfera noțiunii «destinatar» în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, astfel încât aceasta din urmă nu îi este aplicabilă nici lui și nici membrilor familiei sale.
- 2) Articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că, într-o situație precum cea în discuție, în care un cetățean al Uniunii a dobândit cetățenia statului membru în care și-a avut reședința în mod efectiv, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 16 din Directiva 2004/38, și a dezvoltat, cu această ocazie, o viață de familie alături de un resortisant al unui stat terț, condițiile de acordare a unui drept de ședere derivat acestuia din urmă, în statul respectiv, nu ar trebui, în principiu, să fie mai stricte decât cele prevăzute de directiva menționată pentru acordarea unui drept de ședere derivat unui resortisant al unui stat terț, membru de familie al unui cetățean al Uniunii, care și-a exercitat dreptul de liberă circulație prin stabilirea într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este.”